

Sanasota luo pitkän varjon Suomen ja Unkarin väleihin

Katalin Miklóssy

Yhä useampi itäisen EU:n maa on joutumassa Unkarin ja Puolan lisäksi Euroopan unionin tarkkailuun oikeusvaltiorikkomusten vuoksi. Suomen vastavalittu hallitus teki selväksi kesäkuun alussa, että yksi ja ehkä tärkein uuden EU-puheenjohtajakauden neljästä tavoitteesta koskee Euroopan unionin perusarvojen noudattamista. Suomen aloitteen mukaan seuraavan seitsenvuotiskauden 2021-2028 budjetissa EU-tukien jaossa pitäisi ottaa huomioon tuensaajavaltioiden demokratiatilanne. Yhä laajemmalle on alkanut levitä tyytymättömyys siihen, että EU-veronmaksajien rahoilla rakennetaan autoritäärisiä järjestelmiä EU:n sisällä ja kaiken huippuna naureskellaan avoimen yhteiskunnan, liberalismiin ja ihmisoikeuksien kunnioitukselle. Suomi nyt vain nosti pöydälle sen, mitä muut ovat alkaneet peräänkuuluttaa jo vuosia sitten.

Unkaria vastaan on aloitettu nk. 7. artiklan menettely: maa on rikkonut EU:n perussopimusta vastaan ja voi menettää oikeuden osallistua unionin päätöksentekoon. Tämä on tosin epätodennäköinen skenaario, koska päätökseen vaaditaan kaikkien jäsenmaiden hyväksyntä. Artiklasta käydyn keskustelun todellinen merkitys onkin siinä, että debatti pohjustaa EU-ilmapiiiriä ennen budjettineuvotteluita. Juuri tämän takia Suomen aloite kirpasi Unkarissa.

Pääministeri Viktor Orbán hyökkäsi Suomea vastaan heinäkuun lopussa pidetyn vuosittaisen Tusványosin avoimen kesäyliopiston yhteydessä, joka edustaa erikoista perinnettä Unkarin poliittisessa kulttuurissa. Paikka (rom. *Băile Tușnad*, unk. *Tusnádfürdő*) on Romanian puolella ja tapahtuma koostuu epävirallisten keskustelujen rykelmästä – siinä tuuletetaan ja testataan hurjiakin näkemyksiä ennen niiden virallistamista. Jos niistä sitten nousee kansainvälinen poru, voidaan teeskennellä, että poliitikot kertoivat vain ”omia” näkemyksiään. Tavallisemmin kuitenkin Tusványosin puheet ennakoivat linjan muutoksia.

Tällainen muutos tuli nyt näkyviin Unkarin suhtautumisessa Suomeen. Pääministeri puhui varsin alentuvasti ”suomalaisista ystävistä”, joilla on hänen mukaansa suuria oikeusvaltio-ongelmia: Suomessahan ei ole perustuslakituomioistuinta, tuomarit valitsee oikeusministeri ja media on keskitetty. Paitsi, että syytteet ovat naurettavia, se kuvastaa hyvin Unkarin poliittisen eliitin demokratiakäsityksiä ja retorista viekkautta.

Perustuslaillisia tuomioistuimia perustettiin valtiososialismin romahtaessa entisiin kommunistimaihin kaitsemaan demokraattista siirtymää. Pohjoismaissa tai Suomessa tällaiselle instituutiolle ei tietenkään ole ollut tarvetta, vaan täällä perustuslaillisuutta valvoo kaikkien eduskuntapuolueiden edustajista koostuva valiokunta, joka pohjaa päätöksensä aina ulkopuolisten oikeusoppineiden suosituksiin. Kun Orbán teki pilaa tästä käytännöstä, se kertoi karua kieltä siitä, mitä hän oikeasti ajattelee parlamentaarisen valiokuntatyöskentelyn merkityksestä. Kun

vastaavasti katsotaan Unkarin perustuslakituomioistuinta, voidaan todeta, että sen kokoonpanoa on muutettu useasti vuodesta 2011 lähtien Fidesz-puolueelle lojaaleihin tuomareihin. Mitä tulee suomalaisten tuomareiden nimityksiin, ehdotuksen oikeusministerille tekee tuomareiden ammattineuvosto. Sitä paitsi Suomessa - Unkarista poiketen - hallitukset myös vaihtelevat, samaten myös ministereiden puolueusta, puhumattakaan useiden puolueiden koalitiohallituksista, joka on Unkarissa absurdi käsite tätä nykyä. Tämän asian esiin nosto kuvastaa sitä ankaraa kritiikkiä, jota Unkari enenevästi saa siitä, että tuomareiden valintaa ja toimintaa valvoo 2012 alkaen valtakunnallinen virasto, jota johtaa Tünde Handó, Orbánien perheystävä.

Unkarilaissyötökset suomalaisen median keskittämisestä voisi ajatella olevan silkkää totuuden vääristelyä. Suuret mediayhtiöt, kuten Sanoma Media, Otavamedia ja Lännen Media toimivat markkinatalouden periaatteella, ostavat ja myyvät pienempiä mediayhtiöitä. Unkarilaisen valeuutisoinnin takana piilee kuitenkin vääristynyt käsitys markkinataloudesta ja media-alasta. Markkinatalouden toimintaa ja omistussuhteita on ryhdytty muuttamaan jo 2014 lähtien. Silloin alkoi johdonmukainen ja kokonaisvaltainen rakennemuutos, jonka myötä otettiin haltuun kotimaisia ja ulkomaalaisomistuksessa olevia pankkeja, maanviljelysmaita ja pk-yrityksiä ja kanavoitiin ne Fideszille lojaaleille yrittäjille. Toisin sanoen yritysten keskittyminen unkarilaisten ymmärryksen mukaan on *tietenkin junailtu poliittisesti* – miten muutenkaan? Kaiken lisäksi 476 media-alan yritystä keskitettiin keväällä 2019 hallituksen valvoman KESMA-organisaation alle, joka takaa, että maan kaikesta tiedotuksesta 90 prosenttia on linjassa vallan pyrkimysten kanssa.

Miksi Unkarin valtaeliitti lateli juuri nämä syytökset Suomea kohtaan? Koska oikeusvaltio ja demokratia nojaavat siihen, että tuomioistuimet ja media ovat vallasta riippumattomia. Tuomarit ovat paljon vartijoita, koska he estävät sen, että poliittisen vallan tarpeisiin ei voida tehdä mitään tahansa lakia. Tuomarit myös takaavat kansalaisille turvan valtiovallan ylilyöntejä vastaan. Median tehtävä on välittää puolueetonta tietoa maailmasta ja kotimaan tilanteesta, ja sen pohjalta ihmiset tekevät mm. äänestyspäätöksiä.

Tämä oikeusvaltiokiista heittää pitkän varjon Unkarin ja Suomen suhteisiin. Suhteet ovat tähänkin asti olleet epätasapainossa, koska suomalaiset olivat se aktiivisempi ja halukkaampi osapuoli. Unkarilaiset kiinnostuivat Suomesta toden teolla vasta Nokian ihmeen myötä 1990-luvulla, jolloin oli yhtäkkiä hienoa olla sukua menestyvälle kansalle. Viime syyskuussa pääministeri Orbán kuitenkin julisti Kirgistanin matkallaan, että unkarilaiset pitävät itseään ”hunnien jälkeläisinä”, ja siten he ovat turkkilaissukuista väkeä. Turkkihan on 2014 lähtien ollut Orbánille kehityksen mallivaltio.

Harva unkarilainen kuitenkaan tietää, että sanaa ’hunnit’ on käytetty anglosaksisessa maailmassa ensimmäisestä maailmansodasta lähtien kiertoilmaisuna saksalaisille ja myöhemmin ’natseille’ – jotka nähtiin sivistyksen tuhoavana voimana.